

NÅGRA ANTECKNINGAR OM UPPLÄNDSKT KYRKSILVER

I en intressant uppsats i årsboken Uppland 1945, »Silversmeder i Uppsala», har Nils Ålenius bland mycket annat framställt den hypotesen, att Gustaf Upmarks årsbokstavsserie för det äldre Uppsalasilvret, G. UPMARK, Guld- och silversmeder i Sverige 1520—1850 (1925), s. 694, ej skulle vara tillförlitlig. Hans bevis är en vinkanna i Skepptuna kyrka, enligt stämplar tillverkad av Uppsalaguldsmeden BENGT COLLIN (mästare 1700—1755). Den bär årsbokstaven *A* (= 1731), men har årtalet 1723 ingraverat; 1731 är alltså orimligt som tillverkningsår. Ålenius påyrkar därför, att stämpelserierna för Uppsalapjäser från 1700-talets förra hälft göras om, t. v. med utgångspunkt från Skepptunakannen.

I åtminstone ett fall, som jag under arbete för »Sveriges kyrkor» haft anledning undersöka, visar det sig emellertid, att Upmarks årsbokstavsserie överensstämmer med i kyrkans räkenskaper och inventarier befintliga uppgifter. Almunge kyrka har en vinkanna med staden Uppsalas silverstämpel, Mästarstämpeln CLM och årsbokstaven *F* (= 1736 enligt Upmark). Enligt kyrkoräkenskaperna betalades 1737 arbetslön till guldsmeden CARL LEMON i Uppsala för en ny förgylld vinkanna. Att utbetalningen skedde först året efter det att arbetet utförts kan ju ej kallas orimligt. Man torde alltså få söka en annan förklaring än den Ålenius ger till Skepptunakannans från systemet avvikande årsbokstavsstämpel. Jag tänker mig, att förklaringen är den — och jag vet, att flera forskare, som sysslat med silver, ha samma mening — att guldsmederna i början på 1700-talet ej alltid så noga hållit isär antiquakapitäler och kapitäl i kursivstil, utan ibland använt den ena sorten i stället för den andra. Skepptunakannen skulle då i själva verket härröra från 1707 (mot svarande årsbokstaven A i Uppsalaserien).

I två andra fall har jag haft anledning bestyrka Ålenius' uppgifter i den nyssnämnda uppsatsen i Uppland. Han omnämner ej där själv den bristande överensstämmelsen mellan sin och Upmarks uppfattning i dessa fall, och då det alltid är ägnat att skapa förvirring, om man möter skiljaktiga uppgifter om samma föremål hos två forskare, så relateras fallen här.

I Bladåkers kyrka finnes en kalk, vars fot bär en stämpel i form

av en sluten krona, lik Upmark nr 6706. Upmark anför blott ett enda föremål med denna stämpel, en vinkanna i Dalby kyrka. För att kunna bestämma Bladåkerkalkens ungefärliga ålder var jag alltså hänvisad till en jämförelse med denna kanna. Enligt Upmark bär den årtalet 1639, enligt Ålenius åter 1659. Då jag icke själv hade tillfälle se Dalbykannan, var den enklaste lösningen att rådfråga kyrkans inventarieförteckningar. Det visade sig, att inv. 1805, som är mycket noggrant fört, omtalar en kalk med Possevapnet, Knut Posses och Ingeborg Torstenssons (rättare Ingeborg Torstensdotter [Forstenasläkt], såsom också inskriften på kannan i själva verket lyder) namn och årtalet 1659 (hennes dödsår; kannan är förmodligen given med anledning av hennes död). Samma uppgifter om vapen, namn och årtal lämnas av katalogen till den utställning av äldre kyrklig konst, som ägde rum i Uppsala 1918, där kannan hade nr 548. Upmarks uppgift är möjligen ett tryckfel (som dock för-anlett, att mästararen av honom dateras till 1630-talet!).

Ålenius omtalar vidare ett oblatskrin i Harbo, som ej blott nära liknar utan även bär samma stämpel (två blomstjälkar, se Upmark nr 6705) som ett oblatskrin, vilket 1632 skänktes till Uppsala domkyrka. Tillsammans med oblatskrinet skänktes till domkyrkan flera andra silverföremål, av vilka de flesta bära samma stämpel (två blomstjälkar). En dopskål, hörande till donationen, bär dock i stället två andra stämplor (Upmark nr 142, 143), som visa, att den är utförd av en Stockholmsmästare ALBREKT LOCKERT, verksam 1623—1668. Upmark håller nu före, att oblatskrinet är stämplat som dopskålen och alltså även utfört av Albrekt Lockert. Oblatskrinets stämpel, som jag själv haft tillfälle att se, är visserligen rätt otydlig, men med dopskålens båda stämplor kan den under inga omständigheter förväxlas. Däremot liknar den till form och storlek stämpeln på de andra i donationen ingående föremålen. Ett misstag från Upmarks sida måste föreligga. Ett sådant är ju lätt gjort och mycket förlåtligt i ett så oerhört omfattande arbete som Upmarks. Dennes stora auktoritet har emellertid gjort, att det också utan kontroll upprepats i det senaste stora arbetet med liknande ämne, Svenskt silversmide (I, Sthlm 1940—41, fig. 48), där f. ö. också den felaktiga uppgiften om årtalet 1639 på Dalbykannan återkommer (anf. arb. fig. 57). Tack vare Ålenius' undersökningar vid silverutställningen i Uppsala 1944 ha dessa misstag kunnat rättas.

Ingeborg Wilcke-Lindqvist.